

Utvärdera, analysera och
sprida metodstöd i praktisk
tillämpning av
barnkonventionen.

Innehåll

1. Sammanfattning	3
2. Bakgrund	4
3. Genomförande	4
3.1 Metod.....	4
3.2 Kartläggning av befintliga metodstöd.....	4
3.3 Enkätundersökning till kommun, region och statlig myndighet	6
3.4 Sammanfattning av enkätsvaren	8
3.5 Utvärdering och behovsanalys	9
3.6 Riktade kunskapshöjande insatser	13
4. Analys	13
5. Barnombudsmannens rekommendationer	14
6. Bilagor	16
7. Kostnadsberäkning / Ekonomisk redovisning	17

1. Sammanfattning

Under 2025 har Barnombudsmannen i uppdrag att utvärdera, analysera och sprida metodstöd för tillämpningen av barnkonventionen i offentlig verksamhet. Syftet är att säkerställa att barns rättigheter tillämpas enhetligt och effektivt inom kommuner, regioner och statliga myndigheter. I uppdraget ingår att identifiera behov av ytterligare vägledning, kartlägga brister i befintliga metodstöd och sprida lärande exempel.

I uppdraget har Barnombudsmannen gjort en nationell kartläggning av befintliga metodstöd, en enkätundersökning om användningen av olika metodstöd samt genomfört riktade kunskapshöjande insatser. I kartläggningen tillfrågades 84 statliga myndigheter, däribland länsstyrelser, varav 55 svarade. Kartläggningen var underlag för en enkätundersökning riktad till kommuner, regioner och nationella myndigheter, vars syfte var att ge en bredare bild av vilka stöd som används i praktiken. Av de 375 tillfrågade verksamheterna svarade 178, varav majoriteten var kommuner.

Resultaten visar att många använder egenproducerat material, men även Barnombudsmannens och Sveriges kommuner och regioners (SKR) metodstöd är vanligt förekommande. Samtidigt uppger endast 39,5 procent att det stöd som finns täcker behoven fullt ut. Det finns en stor tillgång till olika typer av metodstöd men spridningen av stöden är ojämn mellan olika verksamheter och yrkesgrupper. Det är också skillnader i hur metodstöden används och i vilken grad användarna upplever att de har förutsättningar att använda dem i sin verksamhet.

Enkätsvaren synliggör att det finns ytterligare behov av stöd. Flera framhåller att det idag saknas tydlig och konkret vägledning för hur barns rättigheter ska integreras i styrning, budgetarbete och politiska beslut. Offentliga verksamheter, särskilt inom samhällsplanering och regionernas ansvarsområden, uppger att det saknas anpassat och användarvänligt metodstöd. Det finns även en tydlig efterfrågan på enklare och mer lättillgängligt material – till exempel checklistor, filmer och mallar – och önskemål om sektorsspecifika lärande exempel om att göra strukturerade bedömningar av barnets bästa inför beslut. Vidare framkommer brister kring stöd när det gäller barns delaktighet och det efterfrågas särskilt stöd för att involvera yngre barn och barn med funktionsnedsättning i beslut som rör dem.

Barnombudsmannen bedömer att det också finns ett behov av att få handledning som komplement till den vägledning som metodstöden ger. Det behövs också en bättre samordning av nationellt metodstöd för att säkerställa en effektiv och ändamålsenlig implementering av barnkonventionen inom offentlig sektor.

Barnombudsmannen har inom uppdraget även genomfört riktade utbildningsinsatser och deltagit i nätverksträffar. Syftet har varit att sprida kunskap och ge handledning i hur våra metodstöd kan användas och anpassas. Särskilt fokus har legat på att stärka barns delaktighet i frågor som rör dem samt att tydliggöra barns rättigheter i beslutsprocesser. Inom ramen för det fortsatta uppdraget planerar Barnombudsmannen att fördjupa analysen ytterligare genom att arrangera fokusgrupper med yrkesverksamma och barn.

2. Bakgrund

Barnombudsmannen har i regleringsbrev för 2025 fått i uppdrag att:

Utvärdera framtagna metoder, arbetsformer och material om hur barnets rättigheter kan tillämpas i praktiken, sprida lärande exempel samt kartlägga och analysera behoven av ytterligare vägledning för offentliga aktörers arbete med tolkning och tillämpning av barnkonventionen. I uppdraget ingår att identifiera verksamhetsområden inom vilka det saknas eller är brist på tillräcklig och tydlig vägledning om hur ett barnrättsperspektiv kan tillämpas och integreras.

Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 2 mars 2026. Syftet med uppdraget är att säkerställa en effektiv och enhetlig tillämpning av barnkonventionen inom offentlig verksamhet.

I denna delredovisning redogör Barnombudsmannen för myndighetens kartläggning och utvärdering av metodstöd, samt de behov och brister som hittills har identifierats. Redovisningen inkluderar även det arbete som genomförts kring spridning av lärande exempel under våren 2025.

3. Genomförande

3.1 Metod

Inom ramen för uppdraget har Barnombudsmannen myndigheters och länsstyrelsernas metodstöd. Därefter har en enkätundersökning genomförts riktad till kommuner, regioner samt statliga myndigheter, för att utvärdera användningen av befintliga metodstöd för praktisk tillämpning av barnkonventionen.

Utifrån detta görs en analys av den praktiska användningen och områden där vägledning saknas eller där tillämpningen av barns rättigheter generellt är otillräcklig.

För att bidra till att stärka offentliga aktörers förmåga och arbetsformer för att integrera barns rättigheter, tar Barnombudsmannen även fram förslag på ytterligare vägledning och lärande exempel för att stötta och ge inspiration i offentliga aktörers fortsatta arbete. Barn och unga görs delaktiga i vidare analys och utvecklingsarbeten kring metodstöd och bidrar med viktiga perspektiv och erfarenheter kring hur barns rättigheter kan tillämpas i praktiken. Det ger Barnombudsmannen och andra offentliga aktörer förutsättningar att utveckla sitt arbete med utgångspunkt i barns faktiska behov.

3.2 Kartläggning av befintliga metodstöd

Barnombudsmannen gjorde en kartläggning av metodstöd som tagits fram av andra myndigheter. Syftet var att identifiera vilka verktyg och material som används för att tillämpa barnkonventionen, samt att undersöka behovet av ytterligare vägledning.

Vi skickade riktade frågor till ett urval av relevanta myndigheter, inklusive länsstyrelserna, med fokus på om de har utvecklat metodstöd med syfte att främja tillämpningen av barnets

rättigheter. Med metodstöd avsågs till exempel vägledningar, checklistor, utbildningsmaterial, mallar eller andra stöd – antingen för internt bruk eller riktade till andra aktörer.

De frågor som ställdes var:

- Har er myndighet tagit fram något metodstöd kopplat till tillämpningen av barnets rättigheter?
- Om ja, vilka material eller stöd har ni tagit fram?
- Om ja, är materialet riktat mot någon särskild verksamhet eller sektor?

Totalt tillfrågades 84 myndigheter varav 55 svarade (svarsfrekvens 65 procent).

Organisation	Antal tillfrågade	Antal svar	Ja, har tagit fram eget material
Myndighet	63	36	25
Länsstyrelse	21	19	11

Kartläggningen visade att de flesta metodstöd är avsedda för intern användning och att det finns få metodstöd som riktar sig till flera verksamheter, utöver de material som tagits fram av Barnombudsmannen, Sveriges kommuner och regioner (SKR) och Länsstyrelserna.

Nedan följer en kategorisering och överblick över vad som framkommit i kartläggningen av andra myndigheters metodstöd för praktisk tillämpning av barnkonventionen.

Vägledningar och handledningar

Flera aktörer har tagit fram vägledningar och handledningar för att underlätta genomförande av prövningar av barnets bästa i sin ärendehantering och i sina beslut. Det handlar bland annat om riktlinjer för att integrera barnrättsperspektivet i fysisk planering, investeringar och i rättstillämpningen. Det finns metodstöd i form av handledningar för att bemöta barn inom tillsynsverksamhet, såsom IVO (Inspektionen för vård och omsorg) och Skolinspektionen. Det finns även framtagna vägledningar för barnkonsekvensanalyser inom socialtjänstens arbete.

Checklistor och mallar

Checklistor och mallar används som praktiska verktyg för att säkerställa att barnets rättigheter beaktas i olika arbetsmoment. Exempelvis finns checklistor för forskningsprojekt, arbete med rapporter och konsekvensbedömningar. Vissa myndigheter har mallar som är utformade med särskilt fokus på att integrera både ett barnrätts- och funktionsrättsperspektiv.

Utbildningsmaterial och e-utbildningar

Utbildningsinsatser utgör en central del av metodstöden. Webbutbildningar och interna utbildningar om barnets rättigheter är ofta obligatoriska för nyanställda. Det finns även utbildningsserier inom områden som rättstillämpning, psykisk hälsa, föräldraskap och hantering av unga i rättsprocesser. Dessutom används workshopar för att stärka lokala aktörers förmåga att tillämpa barnkonventionen.

Rutiner och interna arbetsdokument

Rutiner och interna dokument stödjer det dagliga arbetet med att säkerställa att barn får tillgång till sina rättigheter. Det rör exempelvis rutiner för orosanmälningar, interna riktlinjer för att ta hänsyn till barn i brottsutredningar eller krav på dokumentation av de bedömningar som enligt barnkonventionen ska göras. Dokumenten används både i direktkontakt med barn och i fall där barn påverkas indirekt.

Styrdokument, strategier och modeller

Strategier och modeller används för att systematisera tillämpningen av barnets rättigheter på verksamhetsnivå. Det kan till exempel vara handlingsplaner, samverkansstrategier med barn och unga eller strukturerade modeller som beskriver hur barnrättsperspektivet ska integreras när beslut fattas.

Informations- och kunskapsmaterial

Som komplement till andra stöd finns ofta informations- och kunskapsmaterial som syftar till att stärka kompetensen hos yrkesverksamma när det gäller barns rättigheter. Detta omfattar exempelvis faktablad, rapporter och vägledningar om barns rättigheter, bland annat i rollen som konsument, samt informationsinsatser om barns livsvillkor i trafikmiljö eller vid läkemedelsanvändning. Dessa materialet riktar sig ofta både till den egna verksamheten och till allmänheten.

Digitala verktyg och plattformar

Digitala verktyg och plattformar möjliggör en bred tillgång till metodstöd. Det kan handla om interaktiva utbildningar, digitala handböcker eller läroportaler med samlat material. Dessutom används filmer, guider och plattformar för att sprida kunskap om barns rättigheter inom skola, kultur och offentlig verksamhet.

3.3 Enkätundersökning till kommun, region och statlig myndighet

Med utgångspunkt i den inledande kartläggningen utformade Barnombudsmannen en enkät som skickades till personer med övergripande ansvar för barnrättsarbete inom kommuner, regioner och statliga myndigheter.

Enkäten innehöll frågor om deras erfarenheter och synpunkter på befintliga metodstöd för den praktiska tillämpningen av barnkonventionen. Frågorna handlade om befintliga arbetssätt, tillgången till stödmaterial och i vilken utsträckning stöden upplevs som relevanta och användbara i det dagliga arbetet. Enkäten innehöll även frågor om de metodstöd som tagits fram av Barnombudsmannen, där respondenterna ombads ange vilka av dessa de känner till, huruvida de har använt något av dem i sin yrkesutövning samt i vilken grad de upplevt metodstöden som användbara i praktiken.

Barnombudsmannens metodstöd som ingått är:

Prövning av barnets bästa

Ett processtöd som går igenom de delar som behöver ingå i en barnkonsekvensanalys. Stödet hjälper kommuner, regioner, myndigheter och andra verksamheter att göra prövningar av barnets bästa.

Webbstöd i barns delaktighet

Barnombudsmannens webbstöd för barns delaktighet ger struktur, råd och inspiration till delaktighet på riktigt. Webbstödet riktar sig till kommuner, regioner, myndigheter och andra verksamheter i arbetet med att göra barn delaktiga.

Barnrättsresan

Barnombudsmannens processtöd Barnrättsresan hjälper kommuner, regioner och myndigheter att utveckla barnrättsarbetet och leva upp till barnkonventionen. Genom Barnrättsresan får deltagarna kunskap och verktyg för att strukturerat kartlägga och utveckla barnrättsarbetet inom sin verksamhet.

Webbutbildning om barnkonventionen

En grundläggande webbutbildning i barnkonventionen uppdelad i sju teman. Du lär dig om konventionen, vilka den berör och vad som är ditt ansvar. Webbutbildningen riktar sig främst till yrkesverksamma med uppgift att tillämpa barnkonventionen i kommun, region och myndighet.

Mina rättigheter (material för pedagoger)

Mina rättigheter för pedagoger är en webbplats där lärare och pedagoger hittar lektionsmaterial om barnkonventionen. Materialet är framtaget tillsammans med pedagoger och elever och går att använda i olika ämnen som samhällskunskap, idrott och många fler.

Stöd för lokala barnrättsfunktioner

Ett praktiskt stödmaterial som kan anpassas för kommuners och regioners arbete med lokala barnrättsfunktioner som hjälper barn att få kunskap om sina rättigheter.

Syftet med enkätundersökningen var att få en fördjupad och breddad förståelse för vilka metodstöd och vägledningar som används inom olika verksamheter, hur dessa tillämpas i praktiken, samt att identifiera eventuella behov av vidareutveckling och anpassning av befintligt stödmaterial.

Enkäten skickades till totalt 374 offentliga verksamheter. Den uppnådda svarsfrekvensen var 46 procent, vilket motsvarar 178 inkomna svar.

Organisation	Antal svar	Antal tillfrågade
Myndighet	34	63
Kommun	124	290
Region	20	21
Summa:	178	374

De flesta som svarade arbetar inom kommun (69,7 procent), följt av myndighet (19,1 procent och region (11,2 procent). Vanligaste yrkesrollerna var samordnare/strateg (42,7 procent) och ledare/chef (27 procent). Endast ett fåtal svarande var handläggare eller jurister.

En majoritet (54,5 procent) arbetar i viss mån med barnkonventionens implementering, medan 41 procent gör det regelbundet. Endast 4,5 procent svarade att de inte arbetar med implementering av barnkonventionen. Av dessa var samtliga ledare/chefer.

Utifrån enkätsvaren är det vanligast förekommande att organisationer använder eget framtaget metodstöd (63,5 procent), följt av material från Barnombudsmannen (55,1 procent) och SKR (50,6 procent). Flera använder även material från andra myndigheter och externa utbildningar. 13,5 procent uppgav att inga särskilda metodstöd används. Bland de metodstöd

som tillhandahållits av externa aktörer nämndes material från Unicef, Rädda barnen, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) och Region Kronoberg.

3.4 Sammanfattning av enkätsvaren

Endast 39,5 procent av de som svarat på enkäten upplever att nuvarande metodstöd helt täcker behoven. Majoriteten (52,3 procent) upplever att behoven täcks till viss del.

Nedan följer en sammanfattning av de behov som framgår av enkätsvaren:

Förenklade och lättillgängliga metodstöd

Flera respondenter uttrycker att befintliga metodstöd är för omfattande och komplexa. Det finns ett behov av enklare material som kan användas i det dagliga arbetet av personer som inte har djupare kunskaper i barnrätt. Många efterfrågar kortfattade vägledningar, checklistor, mallar och exempel som gör det lätt att göra rätt. Det finns till exempel önskemål om metodstöd som är runt 10 minuter långa.

Praktiska exempel och mallar för barnkonsekvensanalyser

Ett återkommande tema är behovet av konkreta exempel på hur prövningar av barnets bästa (även kallat barnkonsekvensanalyser) kan genomföras i olika typer av ärenden.

Respondenterna efterfrågar särskilda mallar för olika verksamhetsområden, eftersom en prövning av barnets bästa inom exempelvis samhällsbyggnad ser annorlunda ut än inom socialtjänst. Det finns även behov av vägledning för hur en prövning av barnets bästa kan utformas steg för steg, samt för att bedöma när en prövning överhuvudtaget måste göras.

Sektorsspecifika och verksamhetsnära stöd

Många efterlyser metodstöd som är anpassade efter verksamheter där barn inte är direkt berörda men påverkas, såsom till exempel samhällsplanering, fastighet, miljö, teknik, HR, ekonomi eller IT. Det framkommer att socialtjänst och skola har tillgång till mycket material, medan andra verksamheter ofta saknar vägledning. Även yrkesspecifik vägledning efterfrågas, exempelvis för rektorer, bygglovshandläggare och vårdpersonal.

Barns delaktighet och inflytande

Flera svar pekar på att det finns brister i stöd om hur barn och unga kan involveras i beslut som rör dem. Det gäller särskilt yngre barn och barn med funktionsnedsättning.

Respondenterna efterfrågar metoder för att möjliggöra delaktighet på ett systematiskt sätt – både på individnivå och i mer övergripande beslut.

Metodstöd kopplat till styrning och beslutsfattande

Respondenterna uttrycker ett behov av vägledning för hur barns rättigheter kan integreras i styrprocesser, såsom upphandling, budgetarbete och politiskt beslutsfattande. De efterfrågar konkret vägledning om hur krav på barns rättigheter kan ställas i exempelvis upphandlingar, och hur politiker kan ges stöd i att fatta beslut utifrån barnets bästa – utan att allt måste gå genom tjänstemannaorganisationen.

Önskemål om digitala och interaktiva format

Några respondenter efterfrågar digitala lösningar för att underlätta arbetet med implementeringen av barnkonventionen. Det handlar bland annat om korta filmer, webbutbildningar, och AI-verktyg som kan hjälpa till att göra prövningar av barnets bästa. Vidare framkommer ett behov av att tillgängliggöra material både i digital form och i tryckt format – särskilt riktat till barn.

Behov av nationell samordning

Flera respondenter påtalar att det i dagsläget finns ett stort utbud av material från olika aktörer, vilket upplevs som fragmenterat och i vissa fall bidrar till otydlighet och förvirring. Det efterfrågas en stärkt nationell samordning där berörda myndigheter samverkar kring utvecklingen och spridningen av gemensamma metodstöd. Det framförs även att kommuner och regioner i högre utsträckning bör hänvisa till nationellt framtagna verktyg istället för att utveckla egna, parallella material.

Implementeringsstöd och organisationsförankring

En återkommande iakttagelse är att utmaningarna sällan handlar om tillgången till metodstöden i sig, utan snarare om svårigheterna att integrera barnrättsarbetet i organisationens strukturer, styrning och kultur. Flera respondenter understryker behovet av vägledning till chefer, politiker och andra strategiskt viktiga funktioner. Det framhålls även att arbetet med barns rättigheter ofta är beroende av enskilda eldsjälar och att barnrättsfrågorna i många fall konkurrerar med andra organisatoriska prioriteringar.

3.5 Utvärdering och behovsanalys

Enkätundersökningen ligger till grund för en pågående utvärdering och behovsanalys. Utvärderingen fokuserar i första hand på metodstöd och material som har utvecklats av Barnombudsmannen och i andra hand på andra verksamheters metodstöd. Barnombudsmannens egna stöd är särskilt relevanta att granska i syfte att förbättra och vidareutveckla Barnombudsmannens arbete med att stödja att barn får tillgång till sina rättigheter genom att barnkonventionen genomförs och efterlevs. Utöver det omfattar utvärderingen andra metodstöd utformade för att användas i offentlig verksamhet, med fokus på myndigheter, kommuner och regioner. Metoder och material som ingår har en tydlig inriktning på att konkret stödja styrning, beslutsfattande och verksamhetsutveckling utifrån barns rättigheter.

3.5.1 Barnombudsmannens metodstöd är välkända och uppskattade

Enkätundersökningen visar att de mest välkända av Barnombudsmannens metodstöd är webbstödet för prövning av barnets bästa (75,5 procent) samt webbutbildningen om barnkonventionen (71,2 procent). Även webbstödet för barns delaktighet (51,5 procent) och Barnrättsresan (57,1 procent) är välkända av respondenterna. En majoritet av dem har också använt materialen i sin verksamhet.

I en öppen fråga fick respondenterna möjlighet att dela sina tankar kring förbättringspotentialen i respektive metodstöd. Bland de insamlade svaren nämns flera konkreta utvecklingsförslag. Värt att notera är dock att en del av de förslag som lyfts, redan har beaktats i tidigare revideringar, till exempel genom förenklingar, integrering i externa utbildningar eller genom tillägg av nya lärande exempel.

Prövning av barnets bästa

Flera respondenter menar att materialet om prövning av barnets bästa behöver förenklas och göras mer lättillgängligt. Det framträder ett behov av mer komprimerade och praktiskt tillämpbara versioner av befintligt metodstöd, exempelvis genom checklistor eller överskådliga modeller som kan användas i det dagliga arbetet. Flera respondenter upplever att stödet i hög grad är teoretiskt tungt och inte alltid enkelt att omsätta i praktiken. Det efterfrågas även en högre grad av anpassning till olika verksamhetsområden, såsom kommunal förvaltning, regionernas verksamheter och rättsväsendet.

Flera respondenter påtalar dessutom att det råder begreppsförvirring kring skillnaden mellan en prövning av barnets bästa och en barnkonsekvensanalys. Detta indikerar ett behov av ett mer samlat och konsekvent språkbruk i vägledande stödmaterial. Det framkommer även att befintligt metodstöd i högre grad tycks vara anpassade för organisationer som redan har kommit långt i sitt barnrättsarbete, medan aktörer som är i en uppstartsfas ofta behöver mer grundläggande och introducerande stöd. Avslutningsvis betonas att de största utmaningarna inte ligger i metodstödet som sådana, utan i själva implementeringen – det vill säga att arbetssättet inte är förankrat i organisationens struktur och kultur.

Webbstöd i barns delaktighet

När det gäller Barnombudsmannens webbstöd för barns delaktighet efterfrågar respondenterna fler konkreta exempel, särskilt sådana som speglar regionernas verksamheter eller verksamheter där det inte är självklart hur barn ska involveras. Materialet upplevs ibland som alltför generellt och svårt att direkt applicera i specifika yrkesroller eller beslutsprocesser. En förbättring som föreslås är att tydligare visa kopplingen mellan detta stöd och andra verktyg, exempelvis stödet för prövning av barnets bästa, för att stärka den röda tråden i barnrättsarbetet.

Barnrättsresan

Vissa av de som svarat på enkäten beskriver Barnrättsresan som ett bra stöd, men flera anser att det är för omfattande och tidskrävande. Det upplevs ofta som riktat mot förvaltningsnivån snarare än organisationens övergripande styrning, vilket gör att det inte alltid passar chefer, politiker eller andra beslutsfattare. Det framkommer också att plattformen kan vara svår att navigera, vilket försämrar användarvänligheten. Några föreslår att det borde finnas möjlighet att överföra processen till den egna organisationens digitala miljö, vilket skulle underlätta integrering i befintliga system.

Webbutbildning om barnkonventionen

Barnombudsmannens webbutbildning om barnkonventionen får blandad kritik. Många tycker att den är texttung, rörig och saknar pedagogisk tydlighet. Förslag som inkommit är att utbildningen utvecklas med mer film, interaktiva moment och en tydligare linjär struktur. Ett återkommande önskemål är att utbildningen ska kunna anpassas efter yrkesroll – exempelvis att socialtjänsten, skolan eller hälso- och sjukvården får olika versioner med relevanta exempel. Det framgår även att det finns behov av fördjupningsmaterial i form av korta filmer, gruppövningar och uppföljningsverktyg som kan användas i kompetensutveckling.

Mina rättigheter (material för pedagoger)

Mina rättigheter för pedagoger uppfattas som svårt att navigera i. Webbmiljön beskrivs som otydlig och det kan vara svårt att hitta rätt resurser. Flera efterfrågar även material i analog form, eftersom den digitala tillgången ibland är begränsad i skolmiljöer. Dessutom önskar man en pedagogisk beskrivning av materialet som är lätt att följa.

Stöd för lokala barnrättsfunktioner

De ny stödet för lokala barnrättsfunktioner är enligt flera respondenter inte tillräckligt känt ännu. Många känner inte till det överhuvudtaget. Det finns också en önskan om att stödet i högre grad ska integreras med andra utbildningar och insatser, som exempelvis SKR:s utbildning för barnrättsstrateger. Några uttrycker också behov av verktyg som stärker barnrättsfunktionens mandat i organisationen eller förtydligar att kunskapen ska användas av hela verksamheten.

3.5.2 Verksamhetsområden där vägledning saknas eller brister

Utifrån enkätsvaren kan vi se att det inom följande verksamhetsområden helt saknas eller råder brist på tillräcklig vägledning för hur ett barnrättsperspektiv kan tillämpas och integreras:

Verksamhetsområde	Aktör	Behov
Stödverksamheter och administrativa funktioner	Kommuner, regioner	Vägledning för HR, ekonomi, IT, fastighet, informationssäkerhet m.fl. att inkludera barnrättsperspektiv.
Samhällsplanering och byggprocesser	Bygglovsenheter, miljökontor, samhällsplanerare	Konkreta exempel och mallar för barnkonsekvensanalyser inom plan- och byggärenden.
Strategisk styrning och budgetarbete	Politiker, strateger, ekonomienheter	Stöd för att inkludera barnets bästa i budgetprocesser och strategiska beslut.
Regionverksamheter	Regioner (hälso- och sjukvård, kollektivtrafik)	Verksamhetsspecifika metodstöd anpassade efter regionernas ansvar och uppdrag.
Skola och utbildning	Rektorer, pedagoger, utbildningsförvaltningar	Förenklade metodstöd och material, även i analog form, anpassade efter olika skolformer.
Yngre barn och barn med funktionsnedsättning	Förskola, särskola, omsorgsverksamheter	Material och verktyg för delaktighet och rättighetsinformation anpassat efter barns kognitiva nivå.
Politiker och beslutsfattare	Kommun- och regionpolitiker	Vägledning för att tillämpa barnrättsperspektiv i beslut utan direkt stöd från tjänstepersoner.
Begrepp och terminologi	Alla aktörer	Klargörande av begrepp som barnkonsekvensanalys, förhandsprövning och prövning av barnets bästa.
Materialtillgänglighet och användarvänlighet	Alla aktörer	Förenklade och lättillgängliga metodstöd, t.ex. checklistor, filmer och tydlig webbplatsorientering

Stödverksamheter och administrativa funktioner

Många respondenter lyfter att det saknas anpassade metodstöd för stödfunktioner som HR, ekonomi, IT, fastighetsförvaltning, informationssäkerhet samt inom samhällsskydd och beredskap. Dessa funktioner möter eller involverar sällan barn direkt, men påverkar förutsättningarna för barns rättigheter. Här efterfrågas vägledning som visar hur ett barnrättsperspektiv kan integreras, även i mer interna och administrativa processer.

Samhällsplanering och byggprocesser

Det finns ett tydligt behov av verksamhetsspecifik vägledning inom samhällsplanering, bygglovshantering och miljöförvaltning. Respondenter efterfrågar konkreta exempel på hur barnkonsekvensanalyser kan genomföras i exempelvis detaljplaneprocesser, tillståndsgivning eller nybyggnation av skolor och förskolor. I dagsläget upplevs stödet vara alltför generellt för att kunna appliceras på sådana specialiserade verksamhetsområden.

Strategisk styrning och budgetarbete

Flera lyfter behovet av vägledning för att tillämpa barnrättsperspektivet i budgetarbete och andra strategiska processer. Detta gäller särskilt hur man analyserar ekonomiska konsekvenser för barn, hur barns rättigheter vägs mot andra intressen, samt hur kompensatoriska åtgärder kan utformas. Respondenter önskar även metodstöd för att tydliggöra hur barnets bästa kan beaktas i beslutsfattandet på politisk nivå.

Regionala verksamheter

De flesta metodstöd är i nuläget utformade med fokus på kommunala verksamheter. Respondenter från regioner efterfrågar därför material som är anpassat efter regionernas uppdrag, exempelvis inom hälso- och sjukvård, kollektivtrafik och regional utveckling. Ett särskilt önskemål är att det ska finnas nationellt material som bryter ner barnkonventionens tillämpning per förvaltningsområde inom regionerna.

Skola och utbildning

Verksamma inom förskola, grundskola och särskola ser ett behov av mer lättillgängliga och praktiskt användbara metodstöd. Framför allt efterfrågar de material som kan användas direkt av rektorer och pedagoger, utan att det innebär en alltför stor administrativ börda. De uttrycker även ett behov av att stödmaterial finns tillgängligt både digitalt och analogt.

Politiker och beslutsfattare

Flera respondenter påtalar behovet av särskilt stöd riktat till politiker och styrande organ. Det gäller dels att förstå vad ett barnrättsperspektiv innebär i praktiken, dels hur de kan fatta beslut med hänsyn till barnets bästa – även i ärenden som inte förberetts direkt av barnrättskunniga tjänstepersoner.

3.5.3 Ytterligare utvecklingsområden

Ett återkommande hinder som framkommer i svaren är den begreppsförvirring som råder mellan olika aktörer. Bland annat används begreppen barnkonsekvensanalys och prövning av barnets bästa på olika sätt av olika myndigheter. Detta skapar osäkerhet och försvårar implementering, särskilt i organisationer där barnrättsarbetet ännu inte är etablerat.

Enkätsvaren visar också att det finns få metodstöd för hur yngre barn kan göras delaktiga i beslutsprocesser på ett meningsfullt sätt. Detsamma gäller barn med intellektuell funktionsnedsättning, där respondenter lyfter behovet av tillgängligt material som är anpassat efter olika kognitiva förutsättningar och skolformer. Detta innefattar både kunskapshöjande material och verktyg för dialog.

Slutligen är en genomgående synpunkt att befintliga metodstöd ofta upplevs som för omfattande, vilket kan leda till att de inte används i praktiken. Flera respondenter efterfrågar enklare, mer komprimerade material – exempelvis checklistor, korta filmer eller mallar – som snabbt ger vägledning i vardagliga situationer. Man efterlyser även tydligare struktur på webbplatser och ingångar anpassade efter olika roller och kunskapsnivåer.

3.6 Riktade kunskapshöjande insatser

Under 2025 genomför Barnombudsmannen riktade insatser för att sprida kunskap och öka användningen av våra metodstöd och material kopplade till barnkonventionens praktiska tillämpning. Fokus ligger på att lyfta goda exempel, stärka delaktigheten och främja ett systematiskt barnrättsarbete i offentliga verksamheter.

Utbildning i webbstödet för barns delaktighet

Barnombudsmannen har genomfört två utbildningstillfällen riktade till nationella myndigheter. Vi har bland annat genomfört utbildningstillfällen med Folkhälsomyndigheten, Kronofogdemyndigheten, Åklagarmyndigheten, Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM), Skolinspektionen, Skolverket och Socialstyrelsen.

Syftet var att ge fördjupad och praktiskt användbar kunskap om hur barn kan göras delaktiga i myndigheters arbete och beslutsprocesser. En uppföljande insats kommer att genomföras under oktober 2025.

Deltagande i nätverksträffar

Vi deltar aktivt i olika nätverksträffar, bland annat inom SKR, Länsstyrelserna och myndighetsövergripande nätverk, för att bidra med kunskap, erfarenhetsutbyte och spridning av våra metodstöd.

Barnrättsstrategutbildningar

Barnombudsmannen medverkar i SKR:s utbildningar för barnrättsstrateger i syfte att stärka deras kompetens och stödja ett långsiktigt implementeringsarbete i hela organisationen. I detta ingår bland annat att sprida våra stöd och verktyg.

Samarbete med Uppsala universitet

Vi har i samverkan med Uppsala universitet genomfört utbildningar om både prövning av barnets bästa och användningen av webbstödet för barns delaktighet.

Spridning via Barnombudsmannen

Myndigheten synliggör barnrättsfrågor, lyfter barns röster, samt sprider kunskap och metodstöd i samband med möten, konferenser och andra externa insatser.

4. Analys

Barnombudsmannen kan konstatera att det finns ett betydande glapp mellan barns lagstadgade rätt – till exempel när det gäller rätten till information, delaktighet och skydd mot alla former av våld inklusive hedersrelaterat våld och förtryck – och deras faktiska tillgång till sina rättigheter. Barns möjligheter att få sina rättigheter och behov tillgodosedda varierar också mellan olika grupper av barn, var i landet de bor och vilka yrkesverksamma de möter. Detta visar på vikten av att de kunskapshöjande insatser och metodstöd som finns omsätts i praktiken. Metodstöden är inte ett mål i sig, utan ett medel för att säkerställa att barns rättigheter faktiskt förverkligas i hela landet.

Att den enkätundersökning som skickades ut hade en svarsfrekvens på under 50 procent kan i sig tyda på att det fortfarande krävs insatser för att etablera och vidareutveckla barnrättsarbetet. Barnombudsmannen ser därför ett behov av att ta reda på mer om

kunskapsnivå, metodkännedom och förutsättningar även hos de verksamheter som valt att inte svara på enkäten.

Kartläggningen och enkätsvaren ligger till grund för vårt fortsatta arbete med att identifiera verksamhetsområden och funktioner där ytterligare vägledning behövs. Underlaget visar att befintliga metodstöd och material används i viss utsträckning, men att spridning och tillämpning inte sker i den omfattning eller på det sätt som krävs för att Sverige ska leva upp till barnkonventionen.

En utmaning är bristen på vägledning för hur barns rättigheter ska integreras både i verksamheternas styrning och i det dagliga arbetet. Många efterfrågar praktiska och förenklade stödmaterial – som checklistor och mallar – för att få hjälp i sitt arbete. Samtidigt kan arbetet för att säkerställa barns rättigheter inte reduceras till en checklista att bocka av. Om barnkonventionen ska få genomslag i praktiken, krävs en djupare förståelse för barns rättigheter och behov, hos såväl beslutsfattare som tjänstepersoner inom olika verksamhetsområden men också tydligare krav på att barns rättigheter ska respekteras.

Barnombudsmannens utvärdering visar också att de yngsta barnen och barn med särskilda behov som till exempel barn med funktionsnedsättning inte görs delaktiga i tillräcklig utsträckning. I vårt eget arbete är det också tydligt att barn i utsatthet sällan ges möjlighet att komma till tals. I grunden handlar det om att synen på barn måste förändras så att de erkänns som experter på sina egna liv.

Ett återkommande önskemål som har framkommit i Barnombudsmannens arbete med uppdraget är att det stödmaterial som erbjuds ska vara mer verksamhetsanpassat och sektorsspecifikt. Detta behov är känt sedan tidigare och Barnombudsmannen har även tidigare fått kritik för att tillhandahålla alltför generella stödmaterial. Verksamma inom exempelvis samhällsplanering, regioner och administrativa funktioner uttrycker att det saknas verktyg anpassade för deras behov. Flera aktörer lyfter också att det är svårt att göra bedömningar av barnets bästa kopplat till det egna verksamhetsområdet.

Barnombudsmannens tidigare uppdrag har inte omfattat att utveckla sektorsspecifika verktyg men vår bedömning är att det skulle vara en viktig insats för att stärka arbetet för barns rättigheter. I tillämpningen är det också viktigt att stöden anpassas utifrån barns ålder, bakgrund, förutsättningar, livssituationer och behov.

Barnombudsmannen planerar under hösten att genomföra fokusgrupper med barn och yrkesverksamma för att fördjupa vår analys av utvärderingens resultat ytterligare. Det ska lägga grunden för hur vi utvecklar våra befintliga metodstöd och vilka insatser vi prioriterar.

5. Barnombudsmannens rekommendationer

Utifrån det arbete som hittills genomförts i uppdraget rekommenderar Barnombudsmannen regeringen att säkerställa:

1) Fortsatt utveckling av de digitala stöden utifrån målgruppernas behov

För att öka användningen av befintliga material bör Barnombudsmannen få i uppdrag att utveckla och komplettera sin digitala plattform för metodstöd. Utvecklingen ska utgå från målgruppernas uttryckta behov av praktiskt stöd i verksamheten. Syftet är att sänka trösklarna

för att arbeta systematiskt med barnets bästa och samtidigt bidra till en mer likvärdig och kvalitativ tillämpning av barnkonventionen i hela landet.

Uppdraget bör omfatta:

- Nivåanpassning så att stödet möter behoven hos verksamheter som kommit olika långt i sitt barnrättsarbete.
- Anpassningar för olika målgrupper – från myndighets- och förvaltningschefer till tjänstemän och yrkesverksamma i direkt kontakt med barn.
- Praktiknära stöd så som vägledningar, inspelade föreläsningar, lärande exempel, checklistor och reflektionsfrågor anpassade till olika verksamhetsområden.

2) Vägledande insatser som komplement till digitala stöd och material

Undersökningen visar att det finns en osäkerhet kring hur barnkonventionen ska tillämpas i både styrning och praktik. Det finns ett stort behov av fördjupad vägledning, handledning och möjligheter till reflektion i grupp. Utvecklingen av den digitala plattformen bör därför kompletteras med ett uppdrag till Barnombudsmannen att erbjuda:

- Rådgivning och utbildning riktade till både strategisk ledning och operativa verksamheter inom kommuner, regioner och statliga myndigheter.
- Samverkansforum och dialogmöten för att skapa utrymme för en gemensam lärandeprocess.

3) Utveckling av anpassat metodstöd genom pilotprojekt

För att ta fram praktiskt användbara modeller och anpassningar till olika verksamhetsområden som kan skalas upp nationellt bör Barnombudsmannen få i uppdrag att genomföra pilotprojekt i samverkan med relevanta myndigheter på kommunal nivå. Uppdraget bör omfatta:

- Utveckling och test av metodstöd med verksamheter inom utvalda sektorer och geografiska områden.
- Utformning av befintliga eller kompletterande metodstöd i nära dialog med barn och unga för att säkerställa att innehållet är relevant, konkret och förankrat i barns verklighet.
- Fokus på tillämpning av centrala rättsprinciper såsom bedömning av barnets bästa, barns rätt till information och delaktighet i beslutsprocesser.

4) Utveckling av särskilt anpassat stöd för regioner

Flera regioner har uttryckt att befintligt metodstöd och vägledningar inte i tillräcklig utsträckning utgår från deras specifika uppdrag, ansvar och arbetssätt. Det finns ett behov av stöd som tydligare kopplar barnkonventionens tillämpning till regionernas olika funktioner – exempelvis hälso- och sjukvård, kultur, kollektivtrafik, regional utveckling och samordningsansvar. Barnombudsmannen bör därför få i uppdrag att genomföra en pilot i nära samverkan med tre regioner, valda utifrån geografisk spridning och olika förutsättningar som omfattar:

- Kartläggning av behov, hinder och möjligheter i tillämpningen av barnkonventionen inom regionernas ansvarsområden.

- Att barn och unga i respektive region görs delaktiga, särskilt de som har konkret erfarenhet av regionala verksamheter, för att säkerställa att barnrättsperspektivet utgår från deras behov och upplevelser.
- Att resultatet av arbetet används för att utveckla anpassade vägledningar, stödmaterial eller arbetssätt som sedan kan spridas till andra regioner.

5) Utveckla stöd för att yngre barn och barn med intellektuell funktionsnedsättning ska ges förutsättningar att komma till tals

Enkätsvaren visar att det saknas metodstöd för hur yngre barn och barn med intellektuell funktionsnedsättning kan involveras i beslutsprocesser på ett sätt som är meningsfullt och rättssäkert. Alla barn – oavsett ålder, språkliga eller kognitiva förutsättningar – måste ges möjlighet att uttrycka sina åsikter, bli hörda och få inflytande i frågor som rör dem.

Barnombudsmannen bör därför få i uppdrag att:

- Utveckla stödmaterial och metoder för att göra yngre barn (2–9 år) och barn med intellektuell funktionsnedsättning delaktiga.
- Genomföra kunskapshöjande insatser som komplement till praktiska verktyg för dialog.
- Samverka med till exempel personal i olika skolformer och expertis inom specialpedagogik, barnneuropsykiatri samt tillgänglig kommunikation.

6) Synliggöra barn och barns behov i arbetet med samhällsskydd och beredskap

Barn involveras i låg grad i frågor som rör samhällsskydd, beredskap och försvar trots att de ofta drabbas hårdast i kris och krig. Det finns ett tydligt underskott på strukturer och metoder för att tillvarata barns behov, perspektiv och erfarenheter inom detta område.

Barnombudsmannen föreslår därför att:

- Ett särskilt regeringsuppdrag ges till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (från och med 2026 Myndigheten för civilt försvar), Försvarmakten och Barnombudsmannen att utveckla arbetssätt och verktyg som stärker barns rätt till information, skydd och delaktighet.
- Uppdraget ska omfatta både kriskommunikation, beredskapsplanering och utformning av insatser vid naturkatastrofer och krig och utgå från barns egna behov och prioriteringar.
- Barns delaktighet är central för uppdraget och särskild hänsyn ska tas till barn som lever i utsatthet eller har erfarenhet av tidigare samhällsstörningar för att säkerställa att lösningarna är relevanta och tillgängliga för barn.
- Uppdraget bör även omfatta praktiskt stöd till kommuner, regioner och andra aktörer som ansvarar för skydd och beredskap på lokal och regional nivå.

6. Bilagor

Bilaga 1 – Lista på myndigheter som ingått i kartläggning av metodstöd

Bilaga 2 – Sammanställning av enkät

7. Kostnadsberäkning / Ekonomisk redovisning

För genomförandet av uppdraget har Barnombudsmannen hittills nyttjat 1 011 198 kronor.

Barnombudsmannen är en statlig myndighet med uppdrag att företräda barns och ungas rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter. Vi har regelbunden dialog med barn och unga för att få kunskap om deras villkor och vad de tycker i aktuella frågor. Vi bevakar och driver på genomförandet av barnkonventionen i kommuner, landsting/regioner och myndigheter. Barnombudsmannen informerar, bildar opinion och föreslår förändringar i lagar och förordningar i frågor om barns och ungas rättigheter.

Barnombudsmannen
Box 22106
104 22 Stockholm
Telefon: 08-692 29 50
info@barnombudsmannen.se
www.barnombudsmannen.se